

Universitätsbibliothek Wuppertal

Pauli Manutii Epistolarum Libri XII

Manuzio, Paolo

Lipsiæ, Anno 1698

Liber XII

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-875](#)

acceptus: id e q u i d e m v a l d e s u m m i r a t u s . T i b i t u a
v i r t u s a d i t u m f a c i l e p a t e f e c i t a d a m i c i t i a m m e a m .
(A) U t i n a m i s s i m , q u i p r a e s t a r e a l i q u i d t u a c a u s a
p o s s i m : a m b i g e r e t e n o n p a t e r e r e a n i m o e r g a -
t e m e o . F i l i u s t e s a l u t a t . V a l e . V e n e t i u s . X I I . K a -
l e n d . S e x t . M . D . L X X I .

EPISTOLARUM

PAULI MANUTII

Liber XII.

CAMILLO PALÆOTTO, BONONIAM.

E P I S T . I.

*Paleottus scrips erat , 1. literas Manutii fuisse sine
nomine scriptas , 2. se vereri , ne Manutius Roma rursus
negotiorum mole obruatur . Res pondet ad primum , se id
vix credere , ac proinde cupit literas sibi remitti . Ad al-
terum , jubet ipsum melius ominari ; se literis delectari , nec
passurum , ut plus negotii sibi imponatur , q u a m i n s t i t u i s u i
ratio permittat .*

G A In tu ? Literas ego sine nomine , p r a e s t i m
ad te , q u e m t a n t i f a c i o , q u a n t i f o r t a s s e n -
e minem ? E q u i d e m e r r a t u m m e u m v i x a -
g n o s c o . Itaq u e p e t o à t e , u t m i h i l i t e r a s
i l l a s r e m i t t a s : q v ò s i m u l i n t e l l i g a m , d e e m b l e m a -
t e q u i d s c r i p s e r i m : s i m o d o i s e g o s u m , q u i a l i q u i d
s c r i p s e -

scripserim. Valde enim in hoc quoque perturbor. Quid ais, me rursus in bellum: ominare, quæso, melius. Ego enim quietem, ego otium, ego studia mea & urbi, & urbanis rebus antepono; sed si & urbe, & simul studiis meis frui licet, quis erit tam iniquus rerum æstimator, qui mihi non concedat? Otium quidem adhuc, quantum optavi semper, tantum conceditur. Negotium sponte nullum suscipiam. Imponetur: feram, quoad licebit, id est, quoad instituti mei ratio permittet: nihil enim malo, quam posteris prodesse. In eo mihi divitiae, in eo sunt omnia. Quid si non assequor id, quod propositum est: me tamen ipsum, conari & velle delectat. Utinam consuetudine tua ne carerem: nam, ea si accederet, in cœlo essem. Voluntas utriusque nostrum eadem fuit, facultas defuit. Vale. Romæ, XIII. Kalend. Octob. M.D.LXXII.

EIDEM, BONONIAM.

EPIST. II.

Agnoscit erratum amanuensis sui, in quo cum sub accuset negligentiam suam, culpæ veniam petit, ipsique de facilitate gratias agit. Deinde excusat se, cur in Villam Paleotti nihil scribat, & per Prosopœjam sub nomine ville ipsum hortatur, ut ipsem illam ornnet.

Form. Ego plurimum ibi debeo. Ibi: Tu enim is es. (A)

Agnovi erratum amanuens: in quo tamen sub accusone negligentiam meam. Nam, si scribere est officium: omnes officij partes complecti, ejus

ejus est, qvi cùm vehementer amet, tum etiam a-
mare vehementer debeat. Eum autem esse me si
profitear, & prædicem, qvod utrumqve facio, faci-
amqve dum vivam: non est, cur me qvidqvam da-
re auribus, aut gratiæ causâ fingere, qvisqvam pu-
tet. Tu enim is es, (A) cujus in me ornando stu-
dium ejusmodi semper fuit, ut, non modò qvan-
tum possim, sed plus etiam qvam possim, tua debe-
re causâ mihi videar. Ideo fit, ut, si qvid in mini-
mis etiam rebus aut omittam, aut committam, sce-
leris propè loco ponam. Tu autem cùm dissimu-
las, mihiqve ignoscis, ingenium simul & humani-
tatem declaras: nec me tamen culpâ, curâve libe-
ras. Ego enim, cùm tibi de ista faæilitate agam,
gratias, ipse tamen mihi non ignosco. Aut eate-
nus ignosco, ut aliquo dolore non caream. Villula
tua, non est, cur à me qvicqvam expeætet, cùm in-
te ipso sit, qvod aliunde qværis. Atqve illa qvi-
dem, ut arbitror, tecum, si posset, ita loqveretur:
Ego te fessum urbanis curis recreo: ego otium, ego
tibi valetudinem restituo. A me fruges, à me po-
ma, à me etiam aviculas & palato gratas, & stoma-
cho utiles, habes. Deniqve aut, hic dum es, vivis,
aut nunqvam vivis. Nunc tu me orna, qvod po-
tes: noli pati me ad qvemqvam configere, aut
cuiqvam debere, nisi tibi, cui libenter debo. Has
voces, mi Camille, qvas tacita videtur emittere,
noli contemnere: refer aliquam gratiam bene me-
renti: ut, qvid tu illi, qvid illa tibi debeat, omnes
intelligant. Qvam enim tu unus optimè nosti, qvis,

nisi

nisi tu unus, de ea optimè loquetur? Vale. Romæ,
XIII. Kal. Decemb. M. D. LXXII.

EIDEM, BONONIAM.

Gratias agit de missis oleis: quas inter poma referri posse existimet: si tamen eas potius fruges appellari mavult, non repugnat.

DE oleis qvid exspectas? Eadem, qvæ antea: adspetū pulchrit̄, sapore perqvam gratæ. Ple-niores etiam, qvā anno superiore, cœline mune-re? ant tuo delectu? visæ sunt. Agerem gratias, si tua ferret humanitas, & nisi jam inter nos, pro-vetere amicitia, ac familiaritate, putidum id esse vi-deretur. Tuam qvidem industriam, qvòd eas tua manu severis, atqve alueris, nec admirari satis, nec laudare possim. Qvòd verò ejus industria fru-ctum ad amicos etiam absentes pervenire vis, & qvòd in eo me numero locas: utriqve nostrūm a-qvè gratulor. Nam de nomine, oleæne poma-sint, in quo tu mihi, suscep̄tā grammatici personā, qvafsi litem intendis, ipso à te munere delenitus non contendam. Qvanqvam, si nuces & amygdalæ, qvæ ipsa qvoqve oleum efficiunt, poma sint, qvod, opinor, non negabis: cur oleas inter pomā, referri non liceat, haud eqvidem intelligo. Sintu, de earum nobilitate laborans: ut ferè suum opus amat omnis artifex, fruges appellari mavis: indul-gebo non invitus: ne te mihi, tanqvam tuis mune-tibus detrabenti, subiratum liberalitatis tue cum,

aliquo fortasse meo damno pœniteat. Vale. V. Non.
Januar. M.D.LXXXIII.

EIDEM, BONONIAM.

EPIST. IV.

Nunciat Palæotto, se filiam suam unicam adolescen-
ti docto, & fortuna bonis instructo despondisse, & se jam vi-
tam reliquam animo curis vacuo tranquillus acturum Ro-
mæ, modò per valetudinem liceat. Orationes Ciceronis,
duabus exceptis, se commentationibus illustrasse scribit.

QVæ mihi res maximæ curæ fuit, ut in qua meas
omnes cogitationes, omniaque studia fixeram,
& locaram, ea cùm ex animi sententia, divinô fa-
vente numine, successerit, literis tibi, meiamantis-
simo, significandum putavi. Unicam filiam, inter
sacras virgines educatam, non hebetem ingenio,
nec paucis, nisi me fallit amor, virtutibus instru-
ctam, juveni optimo satis honesti loci, haud po-
stremi ordinis in jure civili, addo etiam, quod ho-
die potissimum reqviritur, à fortunæ bonis non im-
parato, meis reclamantibus, de sententia tamen fi-
delium amicorum despundi. Hoc tu meum con-
sillum pro veterè nostra necessitudine, tuaque zqui-
tate, non dubito quin & probes, & omnibus optimis proseque-
var. Equidem onus Etnæ gravius de-
posuisse mihi videor: speroque fore, ut, quod reli-
quum est vitæ, vacuo curis animo tranquillè de-
gam. Qværis, ubi? Romæ, si per valetudinem li-
cebit. Nam hyeme ferè tota mecum auctum est non
optimè, communi tamen pituitæ morbō, quo ro-
bustiores etiam laborarunt, aliū sine periculo, aliū
sic,

sic, ut decesserint: in quibus fuit is, cuius obitu dolendum est maximè, poëtica laude insignis Amaltheus. Mihi eadem, quæ antea, vixit ratio medicina fuit: nec dum audeo institutum mutare propter anni tempus inæquale. In publicum, nisi necessaria re coactus, nunquam prodeo: domesticis me finib[us] teneo: & cum libellis, id est, cum amoribus, & deliciis meis, jucundissimè vivo. Orationem pro Archia cum meo commentario, scire cupio, an acceperis? Absolvi jam in reliq[ue]as omnes, duabus exceptis, pro Ligario, & Dejotaro: quam bene, alii judicabunt, magno certe cum labore, operâ nunquam, nisi per morbum, intermissâ. Quidam etiam explanare sum aggressus: &, ut se principia dederunt, videor aliquid præstare posse. Assentior mihi fortasse: nam sua quisq[ue] amat. Veruntamen hic omnes, præsertim qui literis excellere putantur, initium, quod ad te mitto, valde probant. Cardinalem, fratrem tuum, veteris exemplum innocentiaz, columen sanctaz sedis Apostolicaz, salutari à te meis verbis, magis opere cupio. Vale. Romæ. XII. Kalend. Martii. M. D. LXXIII..

EIDEM, BONONIAM.

EPIST. V.

1. Gratulatur Paleotto, quod est ipse filiam nobilissimo adolescenti desponderit.
2. Quod vero, rerum urbanarum abjecta cura, solitudinem & otium cogitet, id ipsi dissuaderet.

Form. Objectionis: At ego me literis totum tradi. Id enim objicias &c. (A)

Sic tu par pari. Ego de filia mea paulò antè collocatà, nunc tu de tuâ significas. Cujus rei qvæ tua lætitia sit, meus me sensus admonet. Eqvidem cum ea voluptate, qvam cepi superioribus diebus, qvam spero diuturnam fore, prorsus nihil confero. Et, qvia te pariter affectum existimo, mirabiliter gaudeo: postulat enim noster amor, ego secundis ut rebus tuis æqvè læter, ac meis; tu meis vicissim æqvè læteris, ac tuis. Gozadina familia vel doctrinâ, & sapientiâ, vel honoribus, & rebus gestis præclaris nominis est. Generi tui pater is & fuit in omni vita, & nunc qvidem is maximè est, cui præferri nemo integritate, ingenio, dignitate conferri possint admodum pauci. Filius adolescens, ex omni à te, tali viro, juventute probatus, atqve electus, non dubito, qvin & parentis, & majorum suorum laudibus egregiè respondeat. Qvò circa tibi, ut debedo, ista conjunctione, vehementer gratulor: eamqve Deum Opt. Max. ita fortunare volo, ut majorem qvotidie tui consilii fructum, voluptatemqve capias. Qvòd autem, abjectâ rerum urbanarum curâ, otium & solitudinem cogitas: ignoscere, non assentior. Tunc, cùm auctoritate valeas, virtute excellas; cùm ita factus à natura sis, ita liberalibus disciplinis institutus, ut prodesse patriæ, laborantibus amicis opem ferre, familiam tuam, illam qvidem satis claram, adhuc tamen illustrare possis; tu hæc deseres omnia, ut uni tibi vivas? Obscro, qvis probabit? Vel dicam etiam, te permitten-

mittente, quis non improbat? Ego sanè, qui te natum rebus maximis gerendis jampridem intellexerim, si feceris id, quod significas, ut salutem curiæ, fôro, negotiis dicas, probabo fortasse ominis causâ, qui tibi cupiam, quidquid agas, ex animi sententia succedere; sensibustamen quin angari intimis, impetrare à me non potero. Quid ceteri? quid sentient? quid loquentur? Nam et si genus illud vitæ, quod ordiris, totum cum virtute, coniunctum, reprehendi posse non videtur: tibi tamen, ut opinor, multò minus quam aliis pro tua superiore vita beneque de omnibus merendi præclara consuetudine, conceditur. At ego me literis totum tradidi. Id enim objicies. (A) Diversam Camille, ratio est. Ego enim, quod præstare posse videor, homo à rebus gerendis alienus, valedutinis incommodæ, non magni animi, id libenter unum ago, & quidem in urbe Roma, quod tu militaris, ut in deserta solitudine, interpellante nemine. Quod beneficium optatum antea potius, quam speratum nunc à Pontifice optimo, ac liberalissimo, ad excitanda doctrinarum ingenuarum studia mirè propenso, GREGORIO XIII. acceptum meminero & prædicabo, dum vivam: fortasse etiam scripta mea, me mortuo, loquentur, & obscurum posteris esse non sinent. Ego igitur, si cum libellis a fiduè sum, & hoc non modò ad naturam, verum etiam ad valetudinem meam apto vitæ genere delector: peccare me non arbitror. Te tua nobilitas, animi non minor, quam ingenii præstantia, perspecta sape virtus, ipsa patria vocat ad eas res, unde

laudes oriuntur maximæ; ut, qvod tibi vitæ reliquum erit, non privatis humilibusqve curis in remota villula, montanaqve crepidine, sed actionibus nobilissimis, in oculis, & in auribus clarissimæ atq; eruditissimæ civitatis perpetuò traducas. Qvod si feceris, aut si omnino neglexeris: medium enim quiddam est: magnopere cùm tua, tūm communia etiam multorum causā lātabor. Vale, & fratri tuo, integerrimo, ac sapientissimo Cardinali, & Sigenio, nostræ ætatis ornamento, ad illustrandam, antiquitatem nato, salutem à me plurimam. Romæ. M. D. LXXII.

E I D E M , B O N O N I A M .

EPIST. VI.

Nunciat Palæotto, se ex trium mensium morbo incipere convalescere, sed tamen adhuc infirmo stomacho & capite esse, nec posse, sine sensu doloris, gradum facere. Deinde de missis oleis gratias illi ait. Deniq; res suas esse satis prosperas scribit.

POst gravem trium ferè mensium morbum nunc deniq; incipit esse mihi paulò commodius. Nec tamen adhuc vel eo, qvō solebam, stomacho, vel ita firmo utor capite, ut cogitandi, aut etiam legendi laborem sustineam; gradum verò facere sine sensu doloris, aperto nuper educendis humoribus lāvo cruce, neq; dum possum, & conari, suprà qvam vires patientur, non audeo. Qvæ qvoniam fieri quotidiè mitiora sentio; aliquam in dolore voluptatem capio: cùm præsertim propè anniversarius

rius hostis valetudinis meæ jam abierit autumnus.
 Oleis tuis, qvibus me, qvocunqve locô sim, carere
 non pateris, in qvo tuam benevolentiam agnosco,
 fruar cum filia, & genero. Simul enim vivimus, &
 planè vivimus. Ego autem parcè, qvia nondum
 firmus offendentes etiam minimas extimesco. Illi
 comedent liberiùs, qvia rectè valent, nec in cibis
 plus minusve dijudicant. De me ipso dixi: de re-
 bus meis, qvod ad te scriberem, novi nihil erat. O-
 mnia ferè sunt eadem, qvæ antea hilaria satis, &
 prospera; ampla non dixerim, ne mentiar; qvan-
 qvam hoc vulgi more loqvor. Nam, si ampla sunt
 ea, qvibus majora non expetimus; amplissimis fru-
 or. Nihil enim deest, qvod natura desideret: qvod
 autem natura non desiderat, abesse facile patior.
 Vale. Romæ, Id. Décemb.

ANTONIO FURNARIO, NEAPOLIM.

*Gratulatur fibi de Furnarii amicitia, & licet grati-
 am nondum retulerit, se tamen sàpe de ipso cogitare, ipsum
 colore & amare, afferit. Deinde de citreis missis gratias
 agit.*

VAlde sum latatus latitiâ tuâ, humanissimis, &
 ornatissimis literis expressâ. Amoris enim in-
 dex est. Amari autem à te, qvo nihil amabilibus,
 sive probitas, sive doctrina cogitetur, qvis tanti
 non æstimet, qvanti ea, qvæ summa sunt? Nec ve-
 rò, qvanquam voluntatis erga te meæ nullus ad-

huc quidem fructus existat, à me tibi gratiam non referri, debes existimare. Nam, etsi disjuncti sati longè sumus, & congregandi, colloquendique facultatem intervalla locorum impediunt; meus tamen in te animus est, de te fæpe cogitat, de te etiam, nec mediocri voluptate, secum ipse non nunquam loquitur. Et, si tu, amare & colere, officium esse putas; officia tibi mea nunquam deesse, testis ipse mihi sum. Citrea, qvæ mittis, eò mihi gratiiora sunt, qvòd, ut mitteres, non te magis instituti tui memoria, quam amor admonuit. Qvod autem addis, eis stomachum imbecillum confirmari: cupio verum esse, idq; mihi persuaderi facile patior: quandoquidem & hōc medicinæ genere nihil suavius: &, stomacho si valerem, hac ferè valetudine, præsertim jam senior, contentus esse possem. Nam, ut robustioribus me conferam, optare non debeo: cùm id mihi natura semper, nunc etiam ætas deneget. Vale. Româ. IV. Non. Octob. M. D.LXXII.

EIDEM, NEAPOLIM.

EPIST. VIII.

*Gratulatur sibi de Furnarii amicitia, in cuius amore se felicitatem suam ponere scribit. Deinde illi de munuscu-
lo gratias agit.*

VIx credas, & memoriam nostri tua quām delecter, & eas, qvas mittis, epistolas, qvibus ipsa memoria declaratur, quām libenter legam. Ego enim hoc mihi primum ab ipsa natura video accepisse, ut

ut amari vellem à tui similibus: qvi qvidem hodie
 (ne assentari me putas, à quo vitio longè absunt) qvā pauci sint, qvi recte judicant, mecum omnes intelligunt. Accessit ratio, qvæ voluntatem auxit, atqve in hanc partem qvasi propendentem impulit. Hoc mihi bonum, id est, amicitiam tuam, cùm tua mihi ultrà detulerit humanitas, qvam à me putas felicitatem præferri? Atqve adeo cur non in hoc ipso felicitatem esse maximam existimem? Est igitur, cur & ipse mihi gratuler, & tibi gratias agam. Qvorum alterum pérpetò à me fit: alterum ut fiat, à tua singulari benignitate non conceditur. Munusculò tuō, cùm hæc inter nos minimè necessaria sint, (qvippe omnibus muneribus mutua præstat benevolentia,) nihil tamen gratius. Vale. Romæ. XVII. Kal. Febr. M. D. LXXII.

EIDEM, NEAPOLIM.

Gratias agit Furnario de cotooneis missis.

A Mabo te, mihi Furnari, qvid tibi in mentem venit? An tu me vis muneribus obruere? Ego enim illa scripseram, non ut peterem, sed ut admonerem, spectans videlicet illud tempus, qvod adhuc qvidem longè distat. Amoris hæc nimirum interpretatio fuit. Amor autem errare non potest: aut, si errat, gratificandi voluntatem fecutus, & benè merendi studiō ductus, qvis tam insipiens, aut rerum tam iniquus æstimator est, qvi non eum laude potius, qvam reprehensione dignum ducat?

Cotonea sanè ipsa tam celeriter abs te missa, mihi accidisse perqvam grata, nec possum negare, nec debo. Utar iüs, ut consuevi, post cibum, libenter, ut egregiè conditis; utiliter, ut remedio pituità laborantibus aptissimô. O te amicum optimum! tantumne? Immò etiam medicum suavem, qvicut rat simul & delectat. Qvalem qvi reperit, si eum in oculis non fert, cùm humanitatem ignorat prorsus, tum sua ipse diligere commoda non videtur. Vale. Romæ, III, Kal. Febr. M. D. LXXIII.

P. S. Medicos omnes de conditis cotoneis audio sentire melius, qvàm de citreis. Itaqve post hac, quando tu, ut video, tuum institutum retinere vis, nec ego contrà dispuo, illa malim propter valetudinem; sic tamen, ut pura sint, non cum aromatibus, & sicciora densa, qvàm tremulo coacta gelu.

JOANNI CRATONI, VIENNAM.

LEPIST. X.

Gratias agit Cratoni de missa ad se epistola. 2. Causas exponit, cur Roma se detineri passus sit. 3. Rogat, ut se Oratori Cesareo, qui Roman in demoreui locum mittetur, de meliore nota commendet.

Epistolam tuam, à te datam XVII. Kal. Nov. accep-
ti VII. Kal. Decemb. eò sanè gratiorem, qvò mi-
nius hoc tempore exspectatam. Novi enim, qvàm
vacuus nunquam sis, non tám à tuo munere, qvàm
ab amicorum negotiis, qvæ ita suscipis, ut sustineas,
donec ac exitum perferantur. Scripsisti igitur,

amo-

amore impulsus, & omnia vicit humanitas tua. Qvo tibi nomine debere me multum dicerem, nisi tantum jam deberem, quantum persolvere vix possim. Romam qvā causā adductus venerim, scripsit, opinor, ad te filius; qvæ retinuerit, à me cognoscere. Atqve hoc primum, qvod tibi pro tua in me singulari benevolentia maximè voluptati fore non dubito: incredibili sum exceptus hominum lētitiā. Pontifex ipse, præclarè in optimas artes animatus, cognito adventu meo, lāti animi signa ostendit, negotiumqve Cardinalibus dedit, ut ita mecum de mansione agerent, ne discedere paterentur. Noli qværere, qvām sim lētatus: non qvò libenter abessem à meis, qvibus mihi dulcissimam vita nihil est: aut qvò penderem ab aulicis honoribus, qvi ne juvenem qvidem moverant unquam, ne nunc senem: sed ut homines, obliti superiorum temporum, eundem in urbe Roma, qvi semper fuit, virtuti locum esse perspicerent. Parui rogantibus, cognitâ præsertim Pontificis voluntate. Stipendum satis per se tenuē, in quo meam facilitatem nonnulli reprehendunt; cum libertate & otio maximum videtur. Nihil oneris imponeatur. Literis, ut in solitudine, frui licet, & ut spero licebit. Unum, aut alterum Cardinalem bis in mense, terve summū, vel qvia me diligunt, vel qvia virtute excellunt, salutare consuevi. Cœlum idem experior, qvod antea, humidum, grave, iniquale: nec tamen valeo deterius, qvām in patria; vel qvia, qvod te virum doctissimum non fugit, hilaritas animi corpori medicinam facit; vel qvia me dome-

domesticæ tricæ sollicitum non habent; vel fortasse etiam propter vina, qvæ sunt h̄ic ex omni genere, optima. Pituita carere jam non possum, sexagenarius laborem scribendi, aut legendi ferè nunquam intermittens. Vereor, si longior epistola sit, ne tibi molestiam afferam: nisi si h̄ec ipsa tibi molestia major est, qvòd excusatione tecum utar. A te igitur peto, ut qvemcunqve Cæsar oratorem, in demortui locum Romam mittet, ei me de meiore notâ commendes. Dicerem, significationem amoris in me tui commendationem fore omnium gravissimam: cùm nemo sit, qvin facile diligat, qvem diligi à te sentiat: sed ego tibi præscribam, homini omnium, qvos in vita noverim, humanissimo & prudentissimo? Vale. Romæ. Kal. Decemb. M.D. LXXII.

JOH. SARIO ZAMOSCIO.

E P I S T . X.

Excusat se Job. Zamoscio de literarum brevitate & raritate.

MUltorum mensium adversa valetudine vexatus, omni prorsus carebam legendi, scribendi qvæ facultate. Qvod eō mihi in primis nomine, permolestum est, qvia, multis ad me scribentibus, respondere sine valetudinis incommodo vix possum. Nam, etsi depulsa vis est morbi: pristinas tamen vires desidero, & capitis infirmitas non modo literarum, sed propè sermonis usum adimit quotidiani. Dabis igitur, mi Zamosci, veniam homini tui amantissimo, qvi te pro ingenii doctrinæq; præstantia

stantiā summis ornare laudibus nunquam definit, si ad tuam elegantissimam epistolam hoc unum rescribo, rescribere me tibi pluribus verbis, hōc quidem tempore, non licere. Nam, cūm licebit, persuade tibi, non esse me commissurum, ut debitum humanitati, amicitiaeque nostrae officium non perfolvam. Interim hæc pauca, ut recentimorbo, va-
cillantibus literulis. Vale. Romæ, Non. Decemb
M. D. LXXIII.

UBERTO FOLIETÆ.

*Laudat Elogia illustrium virorum à Folieto con-
scripta.*

*Form. Causam scriptioris allegare. Ibi: Etsi tu is
es. (A)*

Etsi tu is es, (A) cuius ingenium & virtus neque meum, neque cuiusquam omnino testimonium desideret; tamen vel amor in te meus, vel ipsa veritas adduxit, ut exstare vellem de tuis Elogiis judicium meum, non tam apud te, qui te ipsum egregie nosti, quam apud omnes gentes, atque adeo apud ipsam posteritatem, quæ de studiis ingeniosisque nostris, expers amoris & odii, pro cuiusque meritô sententiam feret. Ego enim tua scripta & legeram ante multos annos, & ita probaram, ut ex iis, qui tunc excellere putabantur, tibi neminem anteferrem: nunc ut verè dicam, non ut gratiae causâ tuis auribus largiri quidquam velim, hæc de tuis Liguribus illustris, & diligens, & ornata com- memoratio ita mihi placuit, ut, qui conferri tecum

hoc

hoc in genere possit, prorsus neminem esse judica-
verim. Nam ex universa Italia, aut ex multis pro-
vinciis multarum virtutum exempla colligere, id
qvod ex veteribus multi, ex recentioribus non-
nulli fecerunt, haud sanè magni negotii videtur
esse; ex una verò civitate, & ex una satis angusta
regione tanquam ex uberrimo fonte multos hauri-
re, qvi vita sanctitate, qvi militari gloriâ, qvi reipu-
blicæ administrandæ scientiâ, qvi solertiâ & investi-
gandi novarum rerum, novarumque gentium stu-
dio, qvi etiam literis & eloquentiâ floruerint, ho-
dieque florent, admirandum quoddam est, & im-
mortali laude dignissimum. In qua cogitatione
dum versor, non eqvidem patriæ tuæ gratulor,
qvòd eos cives tulerit, qvi tantas res gererent,
aut qvi insigni aliquva laude inter ceteros emine-
rent, quamquam qvòd tu incredibili quodam erga tuos
amore incensus, ad eorum memoriam ab interitu
vindicandam, ingenium artemque contuleris. Vi-
vunt enim nomina, consumptis corporibus, excel-
lenti scriptorum industriâ: & si præconem virtus
invenit, eluet; eò si caret, obscuratur, & extin-
guitur. Qvocirca vel iis ipfis, qvi ornati à te sunt,
qvorum hodiè nonnulli sua gloriâ vivi perfuru-
ntur, vel eorum posteris tanti debet esse munus, of-
ficiumque tuum, quanti semper à fortibus ac sapi-
entibus viris estimatam nominis æternitatem vi-
demus, qvi eam non modò laboribus, ac periculis,
verùm etiam vitâ, ac sanguine querendam puta-
runt. Et, ut aliqvid de meo sensu, cum alumnū
disciplinæ mez, præstanti virum ingenio, natum,

maximis rebus, ornatè dicendi scribendiq; facultate, sive Latina lingua, sive communis Italica spe-
ctetur, nemini prorsus ætate nostrâ concedentem,
proprii elogii laude decorasti, et si debitum in eo
virtuti præmium persolvisti, me tamen, pro mea in
illum singulari benevolentia, qvâ voluptate lati-
tiaq; affeceris, qvô tibi beneficî devinxeris, nec
mihi verbis exprimere, nec tibi cogitatione conse-
qui facillimum sit. Ac tu quidem materiam cepi-
sti nobilem, & præclaram: sed ut ea speciosior, &
jucundior, & ut ita dicam, se ipsâ major sit, elo-
quentiaz tuæ præstantiâ conseqveris. Omitto reli-
qua, ne sim nimius: nam sua quidq; laude dignum
est; sed in principiis tam multis tantam varietatem,
tam splendidam, tam elegantem qvis non admirer-
tur, aut qvis vidit unquam? In ceteris enim elogio-
rum partibus tui nunquam non similis, id est, gra-
vis, & sublimis, & ornatus; in hac verò tantus es,
ut in illis certare cum aliis, in hac te ipsum vincere
voluisse videaris. Maëste vir ingenio, atq; virtute,
optimè de patria merite, cui tot cives, tot he-
roës, tot Principes, communi fatorum lege ereptos,
vel temporis injuriam timentes, restituis, atq;
conservas. Nunc illa te suæ studiosum dignitatis,
publici cupidum commodi, vereq; suum alumnum
agnoscit: nunc amplectitur absentem: nunc in-
columem, florentem, beatum exoptat. Qvæ tibi
merces una pietatis in illam perpetuæ præstanti-
ma videtur. Vale. Romæ, ex ædibus, prid. Kalend.
Decemb. M.D.LXXII.

CÆSARI ORLANDO.

EPIST. XIII.

Affentandi suspicionem à se amolitus, gratulatur sibi de amicitia Cæs. Orlandi, Jcti doctissimi, & illigratias agit, quod Bibliotheca ipsius & doctrina sibi pateat.

Form. Gratias agendi, vel pollicendi gratum animum. Ibi: Agerem tibi gratias. (A)

Form. Excusandi se de laudibus alteri tributis. Ibi: Hæc interim. (B)

Nihil abest à natura mea longius, quam vel assentari, quod sui commodi spe plerique faciunt: vel inanibus verbis tempus conterere, quod ejus est, qui minimè sua bona novit, qui que se cum sibi, & suis, tum etiam civibus universis, & patriæ natum obliviscitur. Ego, mi Cæsar, cum utrumque nostrum æquâ lance perpendo, cur ipse tibi assentiatur, causam video esse nullam. Tu enim tua virtute, ego mea fortuna contentus vivo. Si quis didicit esse blandus, ut alterum capiat: ejus artificio locus apud te non est. Ego autem, si assentatio mercedem spectat, aut emolumentum aliquod aequalatur, nihil habeo, quod à te exspectem, aut quod petam præstantius benevolentia tuâ. At eam adeptus jam sum: adeptamque tanti facio, ut nihil anteponam. Amari enim ab homine excellentes ingenii, summæ probitatis, cogitationes curasque suas omnes ad unam virtutem referente, Jurisconsulto denique eruditissimo, non ex recenti barbarie, sed ad illam doctrinæ veteris elegantiam excuto; amari, inquam, abs te, tali viro, & frui bene-

nevolentia tuâ, ipsum per se optabile est. Cùm ve-
rò eadem benevolentia multa mihi quotidie com-
moda nascantur: quid est, qvod me tibi debere,
non confitear? Mitto reliqua: illud omnium ma-
ximum nec meminisse, nec prædicare unquam de-
finam, qvod mihi non solum bibliotheca tua omni
propè referat librorum genere, sed ea, qvâ excel-
lis, doctrina ita patet, ut, si qvem ex his commen-
tariis, qvos in Ciceronis orationes diu noctuqve
texo, posteritas fructum colliget, eum tibi ex ali-
qua parte acceptum referre debeat. Sunt enim
qvædam, amissis duodecim Tabulis, omni penè for-
mularum, responorum, edictorum extincta me-
moriâ, ita complicata, & involuta, ut, nisi singula-
ris Jurisconsulti scientia, usu confirmata, aucta in-
geniô, adhibeatur, explicari, & evolvi vix, aut ne-
vix qvidem interdum possint. Agerem tibi grati-
as de isto munere, si vel tua pateretur humanitas;
vel ego is essem, qvi bene de me merenti verbis
potius, qvam re satisfactum esse vellem. Memo-
riâ tuebor officia tua, donec illucescat ille dies, ut
referre gatiam liceat: qvod si asseqvar, non dubi-
to, qvin tu, qvem tibi hominem adjunixeris, cùm
intelligas, tuâ præstanti liberalitate, beneqve agen-
di consuetudine vehementer lætere.. Hæc inter-
rim, (B) cùm de officio meo cogitarem, facere non
potui, qvin ad te scriberem: qvanqvam & à studi-
is meis, invitus avellerer, &, ut verè dicam, non me
tuus tantum, sed meus etiam pudor ab hoc argu-
menti genere, qvod totum ad tuam laudem perti-
net,

net, haud mediocriter avocaret. Vale. Ex ædi-
bus Prid. Non. Dec. M.D.LXXII.

MAXIMO ZABRERÆ,

EPIST. XIV.

*Excusat se, quod libro illius aliquantò diutius usus
fit: & se forte ideo offensus ad se visendi officium intermis-
serit, rogar, ne errato suo tam gravem pœnam constituant,
sed ut interdum ad se veniat: neque tamen se eum esse
scribit, qui ipsi vel cuiquam alteri incommodeare velit.*

*Form. Salutandi. Ibi: Ad qvem cum literas
mittes. (A)*

SI quis est, qvi tuam humanitatem, tuosqve mo-
res & probè norit, & laudare locô nunqvm de-
finat: eum esse me, velim existimes. Verunta-
men, cùm ego diutius, qvàm studia fortasse tua
patiebantur, eô, qvem superiore mihi æstate com-
modaveras, librō sim usus, nonnunqvm mihi, ne
tu durius id acceperis, venit in mentem suspicari.
Adire ad me solebas: nec in officio tuo mediocre
beneficium erat: qvippe tuâ suavitate exhilara-
bar: delectabar ingenio: doctrinâ etiam, in qva-
mentiar, si tibi qvemqvm ex æqvalibus tuis ante-
ponam, nonnihil interdum & levabatur labor me-
us, & adjuvabatur industria. Hæc nisi restituis,
nimium à te gravis errato meo si modo erratum es-
se vis, pœna constituitur. Longè, inqvis, habitas.
Fateor: nec tamen ultra mille passus. At memi-
ni, cùm ad templum divi Petri, ut es religioni dedi-
tus, maximeqve pius, itare qvotidiè soleres. Præ-
clara

clara consuetudo: quæ si manet, incommodi nihil
mea causâ suspicies. Non enim deviae sunt ædes
meæ: ab arce Sancti Angeli rectâ euntibus ad ba-
silicam Beati Petri propemodum occurruunt: fin-
autem intermissa est, & te Sanctæ Mariæ templum,
quæ Minervæ vocant, magis tenet; impetrare
tamen debet amor in te meus, non dicam, ut quo-
tidie unâ simus, sed certe ut aspectu me, & sermo-
ne tuo, semel in mense frui sinas. Hæc, mi Maxi-
mè, ita velim accipias, ut si te delectant, serio; si
quid offendunt, jocô dicta credas. Ego enim cum
eô sum ingenio, ut incommode velim nemini:
tum eô erga te animo, ut tibi multò minus, quæ
ceteris. Amo scilicet, uti debeo, studia tua: oc-
cupationes novi: brevitatem dierum video, addi-
tâ præsertim tempestate, ventis, frigoribus, imbri-
bus infestâ. Gabriel frater tuus, omni laude or-
natus adolescens, de quo, ita vivam, ut sapè cogi-
to, ut valeat, quid agat, quam spem redditus afferat,
scire vehementer velim: ad quem cum literas mit-
tes, ita cupio salutem adscribas meis verbis, ut a-
mari se à me non mediocriter intelligat. Vale. Ex
ædib. Prid. Id. Jan. M. D. LXXIII.

M. ANTONIO CIOFANO, SULMONEM.

EPIST. XV.

*Responsio ad gratulationem Ciofani de suo in Urbem
Romam adventu, & prospera valetudine: quæ cùm ab il-
lius erga se amore profecta sit, gratiam se illi relaturum
promittit.*

Form. Laudes non agnoscere. Ibi: Laudibus iis.

(A)

Lætari te, qvòd Romam venerim, valeamque post itineris laborem satis comodè, cùm etiam atque etiam gaudem, minimè tamen miror. Facit hoc amor in me tuus, illo primum tempore, quo inita inter nos amicitia est, mihi non obscurè perspectus; qvotidiè postea iis illustrior officiis, qvæ si patiar ex animo meo deleri, peccasse mihi valdè videar. At gratiam non refero. Non arbitror te id spectare: qvæ tua humanitas est. Nec ego quidem ex eo molestiam capio, qui mihi sim conscius voluntatis in te meæ, &c, si qvæ tui dabitur ornandi facultas, eam prætermittere non cogitem. Herculem quidem, fratrem tuum, tibi & probitate & virtute simillimum, dum hic ero, omni officiorum genere complector. (A) Laudibus iis, qvas in me confers, non qvòd is sim, qvæ gloriæ capiar, sed qvòd ex quoque ab amore proficiscuntur, magnopere delector. Vale. Romæ. V.Kal.Qvinct. M.D.LXXII.

AUGUSTINO ANGELELLO, FABRIANUM.

EPIST. XVI.

Significat Angelello, literis ipsius nihil esse sibi gratus. 2. Miratur, ipsum non rescribere, & causam ejus in occupationes confert.

Form. Literæ tuae fuerunt mihi gratae. Ibi: Persuade tibi. (A)

(A) **P**ersuade tibi, nihil mihi gratius, aut jucundius

dius esse posse literis tuis, & qvia purè in primis, or-
nateqve loqvuntur, & qvod amorem in me tuum,
perspectum illum quidem à me antea, clarioribus
tamen argumentis quotidie magis ostendunt. In-
scriptiones misi ad filium; is te tuò meritò amat, &
gaudet muneribus tuis. Mihi sanè, qvas proximè
misisti, valde probantur. Onuphrius ad te scrip-
serat meo nomine, ut mitteres ad nos ea, qvæ nos o-
lim ad te misimus. Tu nihil dum respondes, qvid
putemus? Humanitatem, & diligentiam tuam non
reqviram: est enim utraqve mihi probè cognita.
Quid ergo est? Occupationibus distineris: qvæ
tamen adimere tibi nostri memoriam non debent,
qvemadmodum nec ipse in magnis curis & nego-
tiis tui possum oblivisci, qvanquam literis tuis in-
terdum non respondeam. Qvod si tu deteriorem
in partem non accipis, facis qvod amicitia nostrâ
dignum est. Vale. VII. Kalend. Jun. M. D. LXXII.

BRANCONDIO OPHIDANO.

*Gratulatur sibi de amore Ophidani, à quo laudatur,
etsi quidem laudes illas non agnoscit, tamen se gratias illi
relaturum promittit.*

*Formula: Non agnoscere laudem. Ibi: Ut tantum
mihi largiaris &c. (A)*

EST omnibus à communi parente natura tribu-
tum, ut amari velint à sui similibus, & in animo-
rum societate, & conjunctione multum ponant.
Ego autem, qvorum eminent virtus, & qvibus in-

630 PAULI MANUTII EPIST. LIB. XII.

ipsis ea sunt, quæ præcipuum quendam amorem, concilient, eorum amicitiâ nihil optabilius, nihil esse præstantius, existimo. Atque ego te, vel hominum sermone, vel tuis literis ornatissimè scriptis adductus, in horum numerum libenter aggrego; mihi autem vel maximè gratulor, quod ita te sentire video de studiis meis, ut mihi tantum largiare, quantum si agnoscam, aut ipse me parùm nosse, aut, quos mea mihi fines modestia præscribit, eos præterire longè videar. Nec tamen contra tuam benignitatem dispiro: potius eam amplector, atque amo. Quod si res tulerit, ut referre gratias possim, in his præsertim rebus, quæ ad tuam laudem pertineant: dabo operam, ut eo te esse apud me loco, quem tua virtus postulat, intelligas, & in magnâ tui amantissimorum hominum copiâ, me tamen eorum nemini concedere. Vale, Romæ. Pridie Non. Novemb. M.D.

LXXII.

PAU-